

Hyvän elämän ohjelman, hyvinvointikertomuksen seuranta

Hyvän elämän ohjelman toteutuminen 2021

Strategian Hyvän elämän ohjelman ja hyvinvointikertomuksen toteutuminen ja hyvinvoinnin tilan kuvaus väestöryhmittäin on valmisteltu hyvinvointikoordinaattorin toimesta. Hyvän elämän ohjelmaryhmä ohjaa toimenpiteiden toteuttamista ja seurantaa. Hyvän elämän ohjelmaryhmä on laaja-alainen kaupungin toimijoista ja sidosryhmien edustajista muodostettu asiantuntijaryhmä. Hyvän elämän ohjelmajohtajana on sivistysjohtaja Virpi Siekkinen ja valmistelijana ja ryhmän sihteerinä hyvinvointikoordinaattori Arja Väänänen.

Yhteisöllisyys - tavoitteiden toteutuminen

Syrjäytymisen ehkäisy

- Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa on toteutettu tunnetaitokasvatuksen vuorovaikutuskasvatuspolkua.
- Lapset puheeksi -menetelmän käyttöön koulutetaan vuosittain kymmeniä opettajia. Korona on hidastanut henkilöstön kouluttamista.
- Monialaista yhteistyötä toteutetaan mm. aluevarpu-toiminnassa. Perheiden avoin kohtaamispaikka Koppa on vakiinnuttanut toimintansa kirjaston alakerrassa. Kopassa on toiminut myös vanhempien itsensä vetämiä vertaisryhmiä. Toiminta jatkui korona-rajoitteiden aikana vaihdellen ja osin verkossa.
- Avoimen varhaiskasvatuksen yksiköt jatkaneet yhteiskehittämistä kohtaamispaikkatoiminnan suuntaan.
- Ehkäisevää päihdetyötä on toteutettu kevästä 2020 pienennetyin resurssein. Suunniteltua toimintaa ja yhteistyötä ei ole kaikilta osin voitu toteuttaa mm. koronarajoitusten vuoksi. Ehkäisevän päihdetyön viikolla nuorille kohdistettiin someviestintää ja pidettiin aihetta esillä nuorisotyössä. Koska tapahtumia ei esimerkiksi kouluissa ole voitu toteuttaa, ehkäisevän päihdetyön materiaalia on alettu työstää sähköiseksi, jolloin virtuaaliset toiminnot jatkossa mahdollistuvat. Nuorisotyön yhteistyö poliisin Ankkuritiimin kanssa on kehittämisvaiheessa.
- Essoten ja kaupungin yhteistyönä pilotoitiin ikäihmisten ryhmämuotoinen elintapaohjaus, joka oli samalla osana Xamk:n Hyviö-Pro vaikuttavuus -hanketta. Elintapaneuvonta on vakiinnuttanut toimintamuotojaan.
- Kirjasto ehkäisee syrjäytymistä luku- ja kansalaistaitojen kautta. Kirjastoissa järjestettiin sosiaalisia kohtaamisia mahdollistavia tapahtumia kuten satutunteja, lukupiirejä, sanataidepajoja ja lukukoiratoimintaa. Koronapandemiasta aiheutuneet kirjastotilojen sulkemiset ja kokoontumisrajoitukset haittasivat näitä toimintoja, joista osa siirrettiin verkkoon.

Kumppanuustalo –toimintamalli

- Kaupunginosaseuroja koskeva lähidemokratiamalli on hyväksytty. -malli sisältää kumppanuuspöytämallin käyttöönoton. Koko kaupunkia koskevaa avoin kumppanuuspöytämalli kokoontui ensimmäisen kerran syksyllä 2021.
- Huhtikuussa 2021 käynnistettiin Seurafoorumi yhteistyössä Etelä-Savon Liikunnan kanssa. Seurafoorumiin kutsutaan mukaan kaikki Mikkelissä toimivat urheiluseurat.

Osallisuuden ja toimijuuden edistäminen

- Omatorilla ovat toteutuneet palaute- ja porinatuokiot.
- Osallistuvan budjetoinnin kautta on rahoitettu yli 65- vuotiaille liukusteiden ja riksapyörän hankinta. Osallistuva budjetointi on käytössä myös aluejohtokuntien strategisissa hankkeissa.
- Toteutettu liikuntapaikkarakentamista mm. Ristiinan ja Anttolan polkureitit. Osallisuutta kehitettävä edelleen.
- XAMK:n Hyvinvoiva asukas –hankkeen kautta toteutettu asukkaiden toiveista Suojalammen uimarannan talkoot yhdessä asukkaiden kanssa. Hankeyhteistyönä on toteutettu myös pihaparlamentti ja kehittämiskävely. Hanke tuotti kaupungille kehittämiskävelyoppaan ja Asuinalueiden yhteisöllisyyttä rakentamassa - yhteisömanagerin oppaan.
- Liikkuva Mikkelä 2030 –ohjelma valmistui 2021 osallistuvalla prosessilla kuntalaiskyselyiden ja työpajojen kautta.
- Osallisuussuunnitelman toteutus 2019-2021 on ollut suppeampaa vähentyneen resurssin vuoksi. Valtuustokauden aikana on kuitenkin toimittu osallisuussuunnitelman mukaan.

Aktiivinen ja hyvinvointia tukeva arki -tavoitteiden toteutuminen

Kansalaislähtöisen toiminnan mahdollistaminen

- Kouluilla maksuttomia kerhoja eri harrastetoimijoiden kanssa yhteistyössä.
- Harrastusmahdollisuuksista ja tapahtumista voi hakea tietoa yhes.esavo.fi - ja www.mikkelinyt.fi -sivuilta.
- Voimaa Vanhuuteen – ohjelman vertaisryhmät toimivat, ohjaajia koulutettu ja toiminta laajenee. Voimaa Vanhuuteen - ohjelman myötä alkanut vertaisohjaajatoiminta pyritään käynnistämään uudelleen koronapandemian jälkeen.
- Valtti-ohjelman avulla pyritään löytämään erityistä tukea tarvitseville lapsille liikuntaharrastus.
- Walttikortin käytöstä tehty kysely perheille Xamk:n Waltti- korttikokeilun vaikuttavuushankkeessa.
- Seniorikorttiin (50 €/v) ovat oikeutettuja mikkeliäiset 65 vuotta täyttäneet sekä kaikenikäiset työkyvyttömyyseläkeläiset. Lisäksi käytössä vaikeavammaisten liikuntakortti.

Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen toimenpiteet

- Mikkeli liittyi pyöräilykuntien verkostoon vuoden 2021 alusta lähtien.
- Väyliä on lisätty ja kunnostettu vuosittaisen talousarvion puitteissa.
- Tehostetun talvikunnossapidon reittejä ei ole toteutettu 2019-2021 talvien aikana kustannussyistä.
- Runkolukittavat pyörätelineet asennettiin keväällä 2021.
- Kävelyn ja pyöräilyn edistämisyhjä on ollut yhteistyössä Liikenneturvan ja poliisin kanssa järjestämässä heijastintempauksen, jossa edistettiin turvallisuusosaamista ja turvallisuutta jakamalla mm. heijastimia, pyörän etu- ja takavaljoja.
- Maantiepyöräilykartan ensimmäinen versio valmistui kesällä 2021.
- Retkeilyreittejä on kunnostettu ja opastusta parannettu 2021, työ jatkuu 2022. Anttolan ja Ristiinan opastetut polkureitit valmistuivat 2021.

Luontoympäristön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön hyvinvointivaikutusten hyödyntäminen

- Kirjasto, kulttuuripalvelut, orkesteri, museot ja kansalaisopisto tuottavat hyvinvointia edistäviä palveluja kansalaisten arkeen ja juhlaan peruspalveluna.
- Maakunnallisen kulttuurihyvinvointisuunnitelman suosituksia taiteen ja kulttuurin keinoista hyvinvoinnin edistämiseksi on hyödynnetty kaupungin eri toiminnoissa.
- Mikkelin Kulttuurin nelmavuosi 2022 – hanketta valmisteltiin syksyllä 2020. Kulttuurin nelmavuoden tavoitteena on parantaa kulttuurin saavutettavuutta Mikkeliissä ja nostaa sen näkyvyys uudelle tasolle. Tarkoituksena on aktiivoida alueen toimijoita sekä kulttuurin harrastajia ja kuluttajia. Hanke tukee Mikkelin kaupungin strategista päämäärää hyvinvoivasta Mikkelistä, jossa painopisteet ovat yhteisöllisyydessä sekä aktiivisessa ja hyvinvointia tukevassa arjessa. Aktiivinen osallistuminen kulttuuritoimintaan lisää yhteisöllisyyttä, osallisuutta, sallivuutta ja vahvistaa luottamusta itseän ja elämään. Hanke toteutetaan osana Saimaa-ilmiötä, jossa Mikkeli aloittaa keskuskaupunkien kesken jaettujen kulttuurin nelmavuosien sarjan ensimmäisenä vuonna 2022. Hankkeen rahoittaa Etelä-Savon Maakuntaliitto Euroopan aluekehitysrahastosta sekä Mikkelin kaupunki.

Sujuva ja turvallinen elämä vauvasta ikäihmisiin -tavoitteiden toteutuminen

Yhdyspintatyössä valmistautuminen uuteen maakuntaan

- Essoten ja kaupungin yhteinen lasten, nuorten ja perheiden palvelujen yhteensovittavan johtamisen ryhmä linjannut ja vakiinnuttanut toimintansa.
- Ohjaamo Olkkari toimii moniammatillisesti.
- Perheiden hyvinvointi ja erityistilanteet: Perheneuvo, Olkkari, opiskeluhoitolpalvelut ja perheneuoverkosto sekä näiden ohjausryhmät toimivat perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi ja erityistilanteiden tunnistamiseksi. Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus toteuttavat kolmiportaista tukea sekä Lapset puheeksi –keskusteluja ja neuvonpitoja (LP). LP käytössä myös mm. neuvolassa. Mikkeli aktiivisesti mukana maakunnallisissa varhaisen tuen ja eroauttamisen kehittäjäryhmissä sekä eroauttamisen hankkeiden toimenpiteissä (mm. lapsen osallisuus erossa).
- Lähikouluperiaatetta vahvistettu siirtämällä erityisluokanopetusta oppilaiden omille lähikouluille.
- Monitoimijainen arviointi käytössä neuvolan perheteimissä sekä yhdellä koulutiimialueella viidestä.

Fyysinen, psyykinen, sosiaalinen turvallisuus

- Sisäilmatyöryhmissä puututaan sisäilmaongelmiin monitoimijaisesti.
- Esteettömyyssuunnitelman päivitys valmistunut keväällä 2021. Vammaisneuvosto ja monet toimijat osallistuvat aktiivisesti suunnitelmatyöhön. Lisäksi järjestettiin esteettömyyskävelyitä kaupunkikeskustassa ja julkisissa sisätiloissa, kuten pääkirjasto.
- Essote on laatinut alueellisen ikäohjelman.
- Vammais- ja vanhusneuvoston kuulemista on aktiivisesti kehitetty yhteistyössä neuvostojen kanssa. Vaikuttavimmaksi on havaittu riittävän varhainen kuuleminen jo asioiden suunnitteluvaiheessa.
- Vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto ovat antaneet aktiivisesti esteettömyyslausuntoja ja -kannanottoja.
- Liikuntapaikkojen esteettömyystiedot kirjattu kaupungin nettisivuille.
- Esteetön kota ja ulkokäymälä Säynätin retkeilyreitit yhteydessä ovat todettu hyväksi ja käyttäjät ovat ne löytäneet. 2021 Säynätin laiturit muutettiin esteettömäksi ja rakennettiin lyhyt esteetön polku rantaan ja sinne esteetön tulipaikka. Lisäksi parkkialueen esteettömyyttä parannettiin. Pitkäjärvellä esteetön laiturit on myös kovassa käytössä.

Hyvinvoinnin tila väestöryhmittäin

Haasteet

- Päihteiden käytön huolestuttava suunta, laittomat huumeet yhä nuorempien saatavilla ja kokeiltavana. Jätevesitutkimuksen löydökset huolestuttavia.
- Aikuisväestön alkoholin käyttö on huolestuttavan yleistä ja lisääntynyt.

- Ehkäisevää päihdetyötä tarvitaan laaja-alaisesti ja huomio laittomien pähteiden käytön ehkäisyyn.
- Mielen hyvinvoinnin haasteet ovat kaikilla ikäryhmillä yhä lisääntyneet ja ovat vertailukaupunkeja ja koko maata yleisempiä.
- Mielen hyvinvoinnin haasteiden yleisyydestä johtuen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen panostaminen ja yksinäisyyden ehkäisy ovat tärkeitä kaiken ikäisillä.
- Mielen hyvinvoinnin tuki ehkäisee päihdehaittoja ja syrjäytymistä sekä ylläpitää työkykyä.
- Eriarvoisuuden ehkäisy
  - Lukiolaisten hyvinvointihaasteet yhä lisääntyneet ja hyvinvoinnin kokeminen heikentynyt, erityisesti lukiotyöillä
  - Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien hyvinvointi on lisääntynyt
  - Hyvinvoinnissa eroja tyttöjen ja poikien välillä, tytöillä korostuneesti psyykkisen hyvinvoinnin haasteita kaikissa

ikäryhmissä

- Pojilla ylipaino ja lihavuus yleisempää kuin tytöillä
- Työssäjaksamisessa eroja ikäryhmien välillä, nuorten aikuisten jaksamisessa eniten huolta
- Haavoittuvassa asemassa olevat ovat kärsineet koronakriisistä eniten
- Elintapoihin vaikuttaminen on hyödyllistä sairastavuuden ehkäisemiseksi.
- Koronan haitalliset vaikutukset nuoriin, lapsiperheisiin ja kaikkiin haavoittuvammassa asemassa oleviin tunnistettava.

Myönteinen kehitys

- Myönteinen kehitys nuorten raitistumisena alkoholin suhteen.
- Myönteistä kehitystä on koulukiusaamisen vähenemisessä kaikissa ikäryhmissä.

Koronan vaikutukset

- Koronan vaikutukset ovat olleet suurimmat haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, kuten lapset, nuoret, erityisryhmät (eri vammaisryhmät, maahanmuuttajat).
- Lapsilla ja nuorilla on lisääntynyt koulu-uupumus, ahdistus, masennus, riittämättömyys, kyynisyys koulua kohtaan, yksinäisyys ja vähentynyt yhteenkuuluvaisuus (erityisesti tytöillä).
- Vaikea ahdistuneisuus ja masennusoireet lisääntyivät kaiken ikäisillä tytöillä.
- Hoitoon hakeutuminen lisääntyi ja psykiatrian jonot kasvoivat.
- Osalla nuorista oli vaikeuksia saada apua ja palveluita vakaviin mielenterveysongelmiin jo koronapandemian ykkösvaiheessa.
- Heikoimmin toimeentuleviin perheisiin kuuluvat nuoret arvioivat koronalla olevan omaan elämään myös pitkäaikaisvaikutuksia.
- Sosiaalisten suhteiden rajoitukset vaikuttivat nuorten identiteetin rakentumiseen ja itsenäistymiseen ja lisäsi yksinäisyyttä, eristäytymistä ja passivoitumista.
- Kaikille nuorille koti ei ole turvallinen paikka.
- Nuoret aikuiset (20-29 v. ja 30 -39 v.) samoin maahan muuttaneet ja vammaiset henkilöt kokivat eniten kuormittuneisuutta ja mielenterveyden ongelmia. Toisaalta maahan muuttaneet kokivat muuta väestöä useammin myös myönteisiä vaikutuksia.
- Naisten työllisyys kärsi miesten työllisyyttä enemmän poiketen aiemmista kriiseistä.
- Hoitohenkilöstö kokee voimakasta fyysistä ja henkistä kuormittuneisuutta.
- Etäopetuksen aikana opettajat (61 %) kokivat riittämättömyyden tunnetta.
- Vauvaperheiden jaksaminen on heikentynyt (FinLapset -kyselytutkimus 2020).
- Vaikutukset liikkumiseen kaikilla ikäryhmillä ovat olleet yksilöllisiä.
- Ikäihmisten kokemat kielteiset vaikutukset ovat olleet ennakoitua vähäisempiä. Ikäihmisten resilienssi!
- Ikäihmisten yksinäisyyden ehkäisyyn ja virkistysmahdollisuuksien turvaamisen tulee vastaavissa tilanteissa kiinnittää ennakoivasti huomioita.